

ศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร
สถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร

A STUDY OF BUDDHISM ETHICAL LEADERSHIP OF EDUCATIONAL
ADMINISTRATORS IN SCHOOLS UNDER BANGKOK METROPOLITAN IN
PHASRICHAROEN DISTRICT

พระมหาชริวิชัย คามพินิจ¹, สมชาย เทพแสง²

Phramahawachiravit Kamphinit¹, Somchai Thepsaeng²

¹ นิสิตการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนสำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 238 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ แบบสอบถามระดับการปฏิบัติตนที่เกี่ยวกับความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านหลักทศพิธราชธรรมและด้านหลักพรหมวิหารธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ความถี่ คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที่ (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe 's test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า การปฏิบัติตน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรหมวิหารธรรม รองลงมา คือ ด้านทศพิธราชธรรม

2. การเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

2.1 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านทศพิธราชธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านพรหมวิหารธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา / ทศพิธราชธรรม / พรหมวิหารธรรม

Abstract

This study aimed to examine and compare Buddhism Ethical Leadership of Educational Administrators in Schools Under Bangkok Metropolitan in Phasricharoen District classified by work experiences, qualifications, and school sizes. The samples were 238 teachers participated in the study. The research instrument was the five-point-rating scale questionnaire to measure the school administrators' ethical leadership categorized into the two principles of the Buddhist moral framework, namely the tenfold virtues of a ruler and the four noble sentiments. The questionnaire had a reliability level at .96. The statistical techniques used were percentage, frequency, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA, and Scheffe's test.

The results showed that;

1. The ethical leadership within the Buddhist framework practiced by the school administrators perceived by teachers was at a high level in an overall evaluation. Also, the evaluation of each principle category was at a high level, ranging from the four noble sentiments to the tenfold virtues of a ruler respectively.

2. A comparison of the ethical leadership within the Buddhist framework practiced by the school administrators as perceived by teachers showed that;

2.1 Teachers who had less than 20 years of work experiences and more than 20 years of work experience did not have different perceptions towards the ethical leadership of the school administrators for the overall evaluation. However, their perceptions towards the ethical leadership of school administrators in the four noble sentiments were significantly different at the level of .05

2.2 Teachers who had bachelors' degrees or higher had different perceptions towards the ethical leadership of the school administrators for the overall evaluation and for each principle category at the significant level of .05

2.3 Teachers who engaged in different sizes of schools had different perceptions towards the ethical leadership of the school administrators in Phasricharoen District, Bangkok for the overall evaluation and for each principle category at the significant level of .05.

KEYWORDS : A BUDDHISM ETHICAL LEADERSHIP / TENFOLD VIRTUES/FOUR NOBLE SENTIMEN

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีความเปลี่ยนแปลงไปมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งนี้ก็เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารเทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเชื่อมโยงด้านจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่าความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร ผู้บริหารจึงต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง [1]

การพัฒนาบุคคลจึงเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนับเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกประเทศ ถ้าปราศจากพลเมืองที่มีคุณภาพ แม้ประเทศนั้นจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ยังไม่สามารถทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นเป็นประโยชน์ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติได้ [2] ดังจะเห็นได้จากแผนการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ประเทศไทยมีวิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาไว้ว่า สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุติธรรม ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี [3]

สอดคล้องกับด้านการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” [4] ดังนั้นสถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญของการจัดการศึกษาในระดับรากหญ้า เพราะมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนและชุมชนเป็นอย่างมากกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน จะเกิดขึ้นในระดับสถานศึกษา เด็กไทยจะเกิดการเรียนรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเป็นสำคัญ [5] ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นผลมาจากความสามารถของผู้บริหาร ในการนำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นกลไกสำคัญยิ่งในการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีและมีคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานเลขานุการองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบคุณธรรมให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานและมีการขยายผลการเสริมสร้างพัฒนาวิสัย คุณธรรมและจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ [6]

ดังนั้นความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรม จึงเป็นสิ่งที่จะสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ ตลอดจนตอบสนองต่อหน้าที่ และภาระงานซึ่งขึ้นอยู่กับผลประโยชน์เฉพาะบุคคล [7] และแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ตามและเพื่อนร่วมงานในเรื่องของความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความมีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จากการแสดงออกเชิงจริยธรรมของผู้หน้านั้น นอกจากสามารถมองเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติแล้ว ผู้นำยังต้องทำให้นโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งเน้น คุณธรรม จริยธรรมเรื่องความยุติธรรม การไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เน้นความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน ยึดความสำคัญของการทำงานแบบทีมมากกว่าทำรายบุคคล ดังนั้นผู้นำจะต้องมีความประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมมีจิตใจหนักแน่นมั่นคง มีความยุติธรรมและให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและผู้ที่มีส่วนร่วมต่างๆ เพื่อการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ฉะนั้นผู้นำทางจริยธรรมในระดับ

ต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเป็นไปตามสถานการณ์ของที่นั้นๆ ในสังคมไทย ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่าการที่จะเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่นและเป็นผู้ตามที่ทำให้ความร่วมมือเพื่อที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ผู้นำทางจริยธรรมที่จะนำบุคคลอื่นนั้น ต้องดำเนินตามรอยพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นผู้มีความสำคัญมาก ยิ่งกลุ่มบุคคลมีขนาดใหญ่เท่าใด ความสำคัญของผู้นำทางจริยธรรมที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัวขึ้นไป กลุ่มใดได้ผู้นำทางจริยธรรมที่ดีก็ดีไปด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มใดได้ผู้นำทางจริยธรรมที่ไม่ดีสมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบกับความลำบาก [8] ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบคลีย์และสติฟโควิช [9] ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการศึกษาคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักศาสนา ที่มุ่งผลต่อค่านิยมและภาวะผู้นำในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในสถานศึกษา นอกจากเป็นที่ยอมรับของชุมชนว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางการศึกษาที่จำเป็นในการบริหารงานแล้ว ต้องมีภาวะผู้นำที่ยึดในหลักศาสนาและมีคุณธรรมจริยธรรม มีการแสดงออกทางจริยธรรมที่เด่นชัดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ การดูแลเอาใจใส่ผู้ที่อยู่ในปกครอง และมีความยุติธรรม

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมจะเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในสังคม และสังคมก็คาดหวังที่จะได้คนดีเป็นผู้บริหารในองค์กรทุกระดับ เพราะผู้บริหารเป็นผู้นำ มิใช่เจ้านายผู้ทรงอำนาจ [10] ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักสำคัญของผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร ซึ่งเป็นคุณธรรมสำหรับหล่อหลอมจิตใจให้ผู้นำในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี โดยจะช่วยบ่งบอกทิศทางและกำกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ [11] เป็นหนทางไปสู่ความดีงาม ความสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทศพิธราชธรรม คือหลักธรรมในการบริหารจัดการและในการดำรงชีวิต 10 ประการที่ผู้บริหารหน่วยงานควรยึดถือเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง [12] หรือเป็นหลักธรรมสำหรับทำให้ผู้อื่นรักใคร่พอใจ 10 อย่าง หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองหรือบุคคลทั่วไปที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตนได้ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรจะพัฒนาในตัวของผู้นำทางการศึกษา

อีกประการหนึ่งแนวความคิดของหลักพรหมวิหารธรรมเป็นหลักการหรือวิธีบริหารงานที่ดี ก็คือ เป็นธรรมของผู้ใหญ่ คือ มีทั้งความรัก ความสงสาร เอื้ออาทร และทำใจให้เป็นกลาง นั่นคือ การใช้อำนาจหน้าที่หรือใช้พระเดชมีพระคุณควบคุมการบริหาร [13] เป็นการปฏิบัติตนที่ดี ทำให้เกิดความศรัทธา ความเลื่อมใส บุคลการทั้งหลายเชื่อมั่นโดยปฏิบัติตามผู้นำที่เขาเคารพและศรัทธา โดยเฉพาะธรรมแห่งการปกครองคน เป็นธรรมที่ยิ่งใหญ่ [14] และเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้ที่มีความประพฤติและการปฏิบัติเยี่ยงคนที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ (Maturity) ในตัวเอง มีวุฒิภาวะประจำในตัวเองเป็นหลักสำคัญ หลักปฏิบัติก็มาจากคำสอนเรื่องเมตตา-กรุณา-มุทิตา-อุเบกขา นั่นเอง เป็นทั้งวุฒิภาวะและพฤติกรรมที่มีรากฐานมาจากจิตใจ มาจากการสั่งสมการมีจิตใจที่ดี มาจากการพัฒนาจิตเป็นหลัก [15] จากความเป็นมาและความสำคัญของหลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ และหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ซึ่งมีความสำคัญในทางบริหารจึงต้องการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน จึงมีความประสงค์ในการศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร” เพื่อเสริมสร้างให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสุขและผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อผู้เรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในสถานศึกษาของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้านทศพิธราชธรรม และด้านพรหมวิหารธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษาของครู และขนาดของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ ครู ในเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2554 โดยเป็นครูผู้ปฏิบัติการสอน ในเขตภาษีเจริญ จำนวน 13 โรงเรียน ซึ่งได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเครซีและมอร์แกน และแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นชั้นในการสุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 238 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้สุ่มโรงเรียนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ 50% ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่ายตามขนาดของโรงเรียน จำนวน 7 โรงเรียน ผู้วิจัยจึงหาสัดส่วนตามขนาดของโรงเรียน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจทานความสมบูรณ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence, IOC) จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try-Out) ใช้กับครู เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ .96 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานซึ่งได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมุติฐานค่าที (t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษาของครู และขนาดของโรงเรียน ด้วยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe 's test)

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลได้ดังนี้

1. ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การปฏิบัติตน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรหมวิหารธรรม รองลงมา คือ ด้านทศพิธราชธรรม
2. การเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า
 - 2.1 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมไม่

แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทศพิธราชธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านพรหมวิหารธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลจากการศึกษา

จากผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมีความคิดเห็นต่อผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ว่าส่วนใหญ่เป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันควรมีความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมในการปฏิบัติภารกิจที่จะนำองค์กรเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของโรงเรียนและต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพที่เชื่อถือได้ ดังที่ซีซัน [16] สนับสนุนว่า จริยธรรมเป็นหลักสำคัญของภาวะผู้นำ จึงถือได้ว่า จริยธรรมนั้นเป็นคุณสมบัติทางคุณธรรมที่ผู้บริหารควรมี ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ [12] กล่าวว่า ผู้บริหารควรเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเฉลียวฉลาด และมีสติปัญญาในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ดังนั้น ผู้บริหารแบบนี้จึงต้องยึดเอาหลักธรรม และ พระราชญาณวิสิฐ [19] ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่ดีที่กว้างไกล และมีคุณธรรมประจำใจสูง ปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้ได้ผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง มีความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ และยุติธรรม ซึ่งเบกสลีย์และสติฟโควิช [17] ได้สนับสนุนว่า คุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตนตามหลักศาสนามีผลต่อค่านิยมและภาวะผู้นำในสถานศึกษา โดยเสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากเป็นที่ยอมรับของชุมชนว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทางการศึกษาที่จำเป็นในการบริหารงานแล้ว ต้องมีภาวะผู้นำที่ยึดในหลักศาสนาและมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ ทองย่อม สาครสูงเนิน [18] ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยรวมทุกด้านมีพฤติกรรมการบริหารอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับ ทศณี นุชนวลรัตน์ [19] ได้ศึกษาจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหารทุกระดับต้องตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องมีอยู่ในจิตใจของตนเอง จึงจะทำให้การบริหารจัดการในองค์กรนั้นมีคุณภาพ และมีผลสัมฤทธิ์ในวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา อยู่ภักดี [20] ได้ศึกษาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 3 ด้าน โดยรวม อยู่ในระดับ

มาก ดังนั้น ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมในด้านทศพิธราชธรรมและด้านพรหมวิหารธรรม จึงเป็นภาวะผู้นำที่สำคัญของผู้บริหารที่ควรใส่ใจ และยึดถือปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรม ซึ่งนำมาใช้ในหน่วยงานทำให้สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งโดยเฉพาะตัวผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความเอาใจใส่ต่อการบริหารงานโดยควบคุม ติดตาม ตรวจสอบงานอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมเข้าไปบริหารจัดการ จึงจะทำให้งานเกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จสำหรับผลการศึกษากลายเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาทั้ง 2 ด้านได้แก่ ด้านทศพิธราชธรรม และด้านพรหมวิหารธรรม สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1.1 ด้านทศพิธราชธรรมตามความคิดเห็นของครูที่มีต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจหลักการและแนวทางการบริหารงานโดยใช้หลักทศพิธราชธรรมเป็นอย่างดี เพราะเป็นหลักธรรมที่ช่วยบ่งบอกทิศทางและกำกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในองค์กรได้อย่างดีที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานด้วยปัญญา มีความหนักแน่นในธรรม มีความยุติธรรม เทียงธรรม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ปราบคนที่ควรปราบ วางตนเป็นหลักที่ดี ไม่มีความเอนเอียง ห้วนไหว เพราะถ้อยคำดีหรือร้าย และลากสักการะ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา เช่นเดียวกับเมอร์รี่ [21] ได้กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ได้แก่ การดูแลหัวใจ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ส่วนการศึกษาคุณธรรมของผู้บริหาร จะส่งผลสะท้อนออกมา คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความมีประชาธิปไตย ซึ่งผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรม [22] ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุริยา จิตเมธี [23] ได้กล่าวถึง ธรรมในการบริหารที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานให้เป็นไปอย่างชอบธรรมและมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลนั้น คือ ทศพิธราชธรรม เช่นเดียวกับบุ๋ทัย โฉว์มันคง [24] ได้กล่าวว่า เป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรหรือหน่วยงานทุกระดับ ที่ควรทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง องค์กรและหมู่คณะที่ใกล้ชิด ตลอดจนสังคมประเทศชาติ ผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาในด้านทศพิธราชธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นำศักดิ์ หนูคง [25] ได้ศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีงานวิจัยของ พีรพัฒน์ สุขสวัสดิ์ [26] ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ทศพิธราชธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานในสถานศึกษาจำนวน 5 ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ ด้านอิทธิฤทธิ์ ด้านปริจาคะ ด้านตปะ ด้านขันติ และด้านมัททวะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำรง คุ่มพาลและคณะ [27] ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุโขทัย เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีระดับพฤติกรรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านพรหมวิหารธรรมตามความคิดเห็นของครูที่มีต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เพราะผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความเข้าใจอย่างชัดเจน ในภาวะการณ์ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องมีความสามารถคุณสมบัติและบุคลิกภาพที่เหมาะสมรู้จักวางตัวและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครู มีคุณธรรม และความยุติธรรมในการปกครอง ซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ [28] ได้เสนอไว้ว่าผู้บริหารควรมีคุณธรรม 4 ประการ คือ 1) ความรัก ความปรารถนาดี 2) ความสงสาร 3) ความเอื้ออาทร และ 4) ทำใจให้เป็นกลาง ซึ่งผู้บริหารที่จะปกครองคนได้จะต้องมี

คุณธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่หรือใช้พระเดชมีพระคุณควบคุมการบริหารงาน ซึ่งจะทำให้บุคลากรเกิดความศรัทธา ความเลื่อมใส เชื่อมั่นโดยปฏิบัติตามผู้บริหารที่เขาเคารพและศรัทธา เพราะผู้บริหารส่วนมากกว่าจะก้าวมาถึงระดับผู้บริหารนั้นย่อมผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านความคับข้องใจ ความกดดันมานานนับประการ ฉะนั้นผู้บริหารย่อมจะรู้ถึงความรู้สึกต่างๆ ของตนและน่าจะรู้สึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น [13] เช่นเดียวกับ อุทัย บุญประเสริฐ [14] ได้กล่าวว่า พรหมวิหารธรรมเป็นพฤติกรรมพื้นฐานสำหรับผู้บริหารที่จะปฏิบัติเยี่ยงผู้ใหญ่ซึ่งมีวุฒิภาวะ (Maturity) ในตัวเองเป็นหลักสำคัญ หลักปฏิบัติก็มาจากคำสอนเรื่อง เมตตา-กรุณา-มุทิตา-อุเบกขา นั้นเองเป็นทั้งวุฒิภาวะและพฤติกรรมที่มีรากฐานมาจากจิตใจ มาจากการสั่งสมการมีจิตใจที่ดี มาจากการพัฒนาจิตเป็นหลัก ฉะนั้น การบริหารงานควรยึดหลักใจเขาใจเรา ยึดหลักคุณธรรม เมตตา กรุณา และนึกถึงจิตใจของครูด้วย จะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้านพรหมวิหารธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร บุญกล้า [29] ได้ศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน และมีงานวิจัยของพระปลัดคำภา สิมบิตา [30] ได้ศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านทศพิธราชธรรม และด้านพรหมวิหารธรรม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษาของครู และขนาดของโรงเรียน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไปนั้น มีความใกล้ชิดกับผู้บริหารจึงสามารถรับรู้ได้ถึงอุปนิสัย คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตตามความเชื่ออย่างแท้จริง เป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ เพนดี้ [31] กล่าวว่า ประสบการณ์ของบุคคลมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของบุคคล ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล ที่มีผลมาจากการได้รับประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสามารถในการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองย้อม สาครสูงเนิน [24] ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นต่อระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกันกับสมพร แพร่ม้วน [32] ได้ศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้เชิงประจักษ์ของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลิขัณฑ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูสอนที่มีประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกัน มีการรับรู้คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทศพิธราชธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านพรหมวิหารธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจาก ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นในความเป็นภาวะผู้นำทาง

จริยธรรมของผู้บริหารต่ำกว่าครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 20 ปี มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาน้อยกว่าครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี ทำให้การรับรู้คุณลักษณะ และอุปนิสัยที่ส่งผลต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร แต่ครูที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า ได้เรียนรู้และได้รับรู้คุณลักษณะ และอุปนิสัยที่ส่งผลต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ชัดเจนมากกว่ากัน จึงสอดคล้องกับวิธีนี้ ตระกูลเจ็ก [33] ได้กล่าวว่า การได้รับประสบการณ์การทำงาน ได้รับเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการทำงาน การอบรมร่วมกับครู มีส่วนเต็มที่ตามบทบาทของครูและผู้บริหาร จึงทำให้มีผลกับทัศนคติต่อการทำงานของบุคลากร ความคิดอุดมการณ์ในการทำงาน ทุกคนจะใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานร่วมกันจนเกิดน้ำใจ ความจงรักภักดีต่อกันและกัน ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของทุกฝ่ายมากที่สุด นอกจากนี้ วิเชียร บุญกล้า [29] ได้ศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษพบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า ครูสอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ทุกด้านแตกต่างกัน และมีงานวิจัยชิ้นอื่นๆ อีก เช่น สิงหลกะ [34] ได้ศึกษาการศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชน เขตวัฒนา ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำราวิชาต่างๆ มากมาย จึงสามารถพิจารณาไตร่ตรอง และแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานของผู้บริหาร เช่นเดียวกับ จินตนา ชูสังข์ [35] กล่าวว่า การศึกษาทำให้บุคคลได้รับความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นย่อมได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความสามารถมากขึ้น และยิ่งถ้าเป็นความรู้ ความเข้าใจในวิชาเฉพาะสาขาก็ยิ่งทำให้บุคคลมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ซึ่งมีผลต่อสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน เนื่องจากบุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมสามารถที่จะเรียนรู้งาน แก้ไขปัญหา รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลถึงสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลนั้นๆ เช่นเดียวกับ ชนัญญุภากร สิงหลกะ [34] ได้กล่าวว่า วุฒิการศึกษา เป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยเฉพาะในบริบทของการปฏิรูปการศึกษา และการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับ สมจิตร์ อุดม [36] ได้กล่าวสนับสนุนว่า วุฒิการศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญมากในกลุ่มครูที่ส่งผลต่อทัศนคติความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของบุคคล ในการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบในโรงเรียนหรือสถานศึกษา มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียน และณัฐิดา แสนสิงห์ [37] ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีผลต่อคุณลักษณะผู้นำของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนครราชสีมาเขต 1 พบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติในด้านคุณลักษณะผู้นำของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของตนแตกต่างกัน เช่นเดียวกับ ชนัญญุภากร สิงหลกะ [34] ได้ศึกษาการศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชน ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี หรือปริญญาตรี กับวุฒิสสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นโดยรวมต่อการบริหารแตกต่างกัน

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้านทศพิธราชธรรมและด้านพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันกับครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นแตกต่างกันกับครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางมีความคิดเห็นแตกต่างกันกับครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนที่มีขนาดเล็กที่มีนักเรียนและครูจำนวนน้อยจึงทำให้ผู้บริหารสามารถกำกับดูแล ควบคุม และเอาใจใส่ได้ทั่วถึง แตกต่างจากโรงเรียนที่มีขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนและครูมากจนทำให้ผู้บริหารไม่สามารถกำกับดูแล ควบคุม และเอาใจใส่ได้ทั่วถึง จึงทำให้การบริหารงานของผู้บริหารไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือเนื่องมาจากโครงสร้างของการบริหารงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ย่อมมีระบบการบริหารงานภายในที่ต่างกัน จึงทำให้ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ต่างกัน เพราะประสบการณ์และขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นหรือพฤติกรรมผู้นำ จึงส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนในด้านจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ จันทราณี สงวนนาม ได้อธิบายความสำเร็จของโรงเรียนขึ้นอยู่กับสถานศึกษา เนื่องจากขนาดของสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารงานของโรงเรียนเพราะมีข้อจำกัด ข้อได้เปรียบและข้อเสีย แตกต่างกันไปว่าจะเป็นการเป็นจำนวนบุคลากร ทรัพยากร ตลอดจนจนปริมาณนักเรียนจะส่งผลการบริหารงานในสถานศึกษา เช่นเดียวกับ เบญจวรรณ แป้นนอก [38] ได้สรุปว่า ขนาดสถานศึกษา ซึ่งกำหนดตามเกณฑ์จำนวนนักเรียนเป็นสิ่งบ่งบอกถึงสัดส่วนของบุคลากร ตลอดจนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรตามจำนวนนักเรียน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้การปฏิบัติงานต่างกัน ส่งผลต่อการบริหารในสถานศึกษาแตกต่างกัน และ พีรพัฒน์ สุขสวัสดิ์ [28] ได้กล่าวว่า โรงเรียนขนาดเล็กนั้นผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับครู นักเรียนและชุมชนมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่จึงมีโอกาที่จะกระทำผิดน้อยกว่า เนื่องจากการใกล้ชิดกัน จึงมีการตรวจสอบและควบคุมพฤติกรรมกันได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ สุริยา มนตรีภักดิ์ [39] ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กจึงมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรที่ต่างจากสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่ในสถานศึกษาได้ดำเนินการในการพัฒนาบุคลากรตามกระบวนการพัฒนาบุคลากรในการกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนการพัฒนาบุคลากร ด้านการปฏิบัติตามแผนการพัฒนาบุคลากร และด้านการประเมินผลการพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร แพร่ม้วน [34] ได้ศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้เชิงประจักษ์ของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีพบว่า คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้เชิงประจักษ์ของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนในภาพรวมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้และการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งควรจะส่งเสริมสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น และควรนำผลการศึกษาค้นคว้าไปร่วมกำหนดนโยบาย และวางแผน การบริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ในทุกระดับการศึกษาให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และเป็นระบบที่เป็นเอกสารทางวิชาการของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

1.2 จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมการทำงานหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางปฏิบัติตน ให้เป็นที่ยอมรับของครูอาจารย์หรือผู้ร่วมงาน ที่มีประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษาที่สูง รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาอาจใช้เป็นข้อมูลไปประชุมสัมมนาครูเพื่อให้เข้าใจต่อบทบาทหน้าที่และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหาร

1.3 จากผลการเปรียบเทียบความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน โดยรวม พบว่าแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยตามขนาดของโรงเรียน พบว่า ขนาดของโรงเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนขนาดเล็ก รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง ตามลำดับ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ทักษะของผู้บริหารหรือลักษณะการปฏิบัติงานโดยการนำจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในองค์กรในการปฏิบัติกับผู้ร่วมงานที่มีจำนวนต่างกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการผลักดันให้ผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรม ให้มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น จึงควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงาน ซึ่งกันและกันให้มากยิ่งขึ้น หรือให้ผู้บริหารสถานศึกษา เขตภาคีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร จัดการอบรมในเชิงปฏิบัติการหรือจัดทำเอกสารให้ได้ศึกษาค้นคว้า พร้อมทั้งกำกับติดตามผล แล้วรายงานเป็นระยะ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ และพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารสถานศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน

2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมด้านทศพิธราชธรรม 10 ประการ และพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3 ควรศึกษารูปแบบวิธีการฝึกอบรมตามหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ และพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สำนักงานเขตการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- [1] พระมหาสุริยา จิตเมธี . (2553). *ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระราชานันทมุนี* (สำรวจ อาภากร). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วอลิตีปริ้นท์.
- [2] วิชัย ดันศิริ. (2543, กรกฎาคม - มีนาคม). ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา. *วารสารข้าราชการครู*. 20(3): 2- 6.
- [3] สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). *คู่มือการประเมินผลข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 ตามมติคณะรัฐมนตรี*. สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน 2554, จาก <http://www2.djop.moj.go.th/download2/upload/download4-.pdf>
- [4] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). *“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545”*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- [5] วันชัย ดนัยตโมณฑุ. (2543). *การกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษา: ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. ม.ป.พ.

- [6] สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2554). *พัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษาตามระบบคุณธรรม*. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2554, จาก <http://www.moe.go.th/webtcs/news48/.pdf>.
- [7] Sergiovanni, T.J. (1992). *Moral Leadership*. San Feanciaco: Jossey-Bass Publisher.
- [8] ไสว บุญขวัญ. (2551). *ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [9] Krejcie, Robert V.; & Darlye W. Morgan, (1970, August). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal Educational and Psychological Measurement*. 13(3): 608.
- [10] สุขเมธ แสงนิ่มนวล. (2554). ข้อเขียนจากคอลัมน์ "สารนาัฐ". *วารสารกำนันผู้ใหญ่บ้านกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย*. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2554, จาก http://www.tungsong.com/Read/pattakarn/read_01.asp
- [11] พระธรรมจิติญาณ. (2546). มุกตาสักการะจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. รัตนกิจการพิมพ์.
- [12] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). *การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพเพช.
- [13] พระธรรมโกศาจารย์. (ประยูร ธรรมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [14] สมชาย เทพแสง; และ อรจิรา เทพแสง. (2549). *ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: อัลฟ่า มิเลินเนี่ยม.
- [15] อุทัย บุญประเสริฐ. (2554). *3 สูตรจากพุทธวิธีสำหรับการบริหารวิถีตะวันออก*. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2554, จาก http://www.dpu.ac.th/upload/edu/page/DrUthai_oct_10.pdf
- [16] Sison, A.J.G. (2008). *Corporate Governance and Ethics : An Aristotelian Perspective*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- [17] พระราชญาณวิสิฐ. (2552). *หลักธรรมมาภิบาล และ ประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี*. พิมพ์ครั้งที่ 6. ราชบุรี: มูลนิธิพุทธภวานาวิชาธรรมกาย.
- [18] Begley, P.T. and Stefkovich, J.A. (2004, August). Education, Ethics and the Cult of Efficiency: Implications for Values and Leadership. *Journal of Education Administration*. 42,(2): 2
- [19] ทองย้อม สาครสูงเนิน. (2548). *ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- [20] ทศณี นุชนวลรัตน์. (2550). *ศึกษาวิจัยเรื่องจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น*. รายงานการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [21] ปรีชา อยู่ภักดี. (2551). *ศึกษาการศึกษากาปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ชัยภูมิ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

- [22] Murry, Joseph H., JR. (1996). *Study The Moral Aspect Leadership in An Urban. Oreans: University New Oreans*
- [23] ดำรง คุ่มพาล; และคณะ. (2552). พฤติกรรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุโขทัย เขต 2. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- [24] อัญญา ศรีสมพร. (2551). ศึกษาการใช้ผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ บธ.ม (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- [25] อุทัย โล้วม้นคง. (2552). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [26] นำศักดิ์ หนูคง. (2550). ศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. วิทยานิพนธ์. ค.ม.(การบริหารการศึกษา). นครศรีธรรมราช: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช.
- [27] พีรพัฒน์ สุขสวัสดิ์. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ทศพิธราชธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- [28] พระบัณฑิต ญาณวีโร (สุธีระตฤณณา). (2552:). *ศึกษาภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [29] วิเชียร บุญกล้า (2550). *ศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การบริหารการศึกษา). สุรินทร์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- [30] พระปลัดคำภา สิมบิดา. (2552). *ศึกษาการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). เลย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- [31] สมชาย ประวัตติศรีชัย. (2544). *ประสิทธิภาพของการบริหารโครงการโรงเรียนสีขาวของผู้บริหารสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- [32] สมพร แพร่ม้วน. (2551). *คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้เชิงประจักษ์ของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลิขบุรี*. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การบริหารการศึกษา). ลพบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- [33] รัชณี ตระกูลเจ๊ก. (2554). *ภาวะผู้นำคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียนในเครือคณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพ*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [34] ชนิษฐ์ภัค สิงหลกะ. (2549). *การศึกษาการบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอกชน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- [35] จินตนา ชูสังข์. (2549). ตัวแปรที่สัมพันธ์กับสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน สาขาบริหารธุรกิจ เขตพื้นที่การศึกษาที่ 3 กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [36] สมจิตร อุดม. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษาในภาคใต้. ปริญญาโท กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [37] ญัฐดา แสนสิงห์. (2548). ศึกษาทัศนคติของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีผลต่อคุณลักษณะผู้นำของกลุ่มผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนครราชสีมา เขต 1. ปริญญาโท บธ.ม. (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [38] เบญจวรรณ แป้นนอก. (2552). การบริหารจัดการความรู้ในสถานศึกษาในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานครได้สังกัด กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [39] สุริยา มนตรีภักดิ์. (2550). ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาบุคลากรตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของข้อบังคับคุรุสภา 2548 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.